

NATURNYT

2/2019 - september

Biologisk Forening for Nordvestjylland
Ørhagevej 189, Klitmøller, 7700 Thisted

Foreningen har til formål at øge kendskabet til og interessen for naturen i Nordvestjylland.

Tidsskriftet Naturnyt udgives 3-4 gange årligt, og derudover udsendes medlemsskriftet BFN-Nyt med meddelelser og oplysninger om ekskursioner, foredrag, kurser m.m.

Kontingent 2019

Indmeldelse i foreningen kan ske ved indbetaling af kontingent på gironummer 6 58 67 24 eller bankoverførsel 1551 0006586724 Mobilepay 85865

Ordinære medlemmer	= kr. 240,00
Unge under 21 år	= kr. 100,00
Ekstraordinære medlemmer (familiemedlemmer, som ikke modtager materiale)	= kr. 50,00
Firmamedlem	= kr. 1.000,00

Glæd en naturven - tegn et gavemedlemskab

Du kan give et medlemskab af BFN ved at indbetale kontingentet, hvis du samtidig angiver både indbetalers og modtagers navn og adresse.

Naturnyt 2 : 2019

48. årgang

Oplag: 550 stk.
Tryk: Dantryk A/S, Hurup
Omslag: Ræv
Foto: Poul Holm Pedersen

ISSN 0903-4749, Copyright BFN

Redaktion af dette nummer:

- Jan Salmonsens, tlf. 97 97 51 48,
salmonsens@pc.dk
- Willy Mardal, tlf. 97 93 91 45,
willy@mardal.dk
- Elly Hansen, tlf. 29 46 75 53,
iegranlyst@mail.dk

Indholdet i bladets artikler er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med foreningens holdninger.

På foreningens hjemmeside kan du læse mere om BFN samt orientere dig om aktuelle arrangementer.

Adressen er

www.biologiskforening.dk

Gamle årgange af NATURNYT

Årgang 1973-2002 (enkelte numre kan mangle) - samlet pris for alle, ca. 90, hæfter: 100 kr.
Årgang 2003-2008: 50 kr. pr. årgang
Årgang 2009-2018: 100 kr. pr. årgang
+ evt. forsendelse - Indbetaling kan ske på foreningens giro eller bankkonto.

Bidrag til Naturnyt

Redaktionen modtager meget gerne bidrag til bladet; artikler, fotos og tegninger, især vedrørende den nordvestjyske natur.

Deadline for de næste to numre:

Naturnyt nr. 3 : 2019: 1. november 2019
Naturnyt nr. 1 : 2020: 1. marts 2020

Naturgenopretning

Naturen er i disse år under hårdt pres, fordi naturområderne er blevet for fragmenterede. Der tilføres for mange næringsstoffer, og naturen skal også lægge plads til ny infrastruktur og alverdens friluftaktiviteter. Så der er god grund til, at vi efter bedste evne passer på den.

Heldigvis får vi også forbedringer i naturen, når der gennemføres naturgenopretning. Den ny ø i sydenden af Agger Tange er et eksempel på en vellykket naturgenopretning. Naturstyrelsen er ejer af arealet, og det er også Naturstyrelsen, der efter henvendelse fra naturfolk og foreninger har fundet midlerne til at udføre arbejdet.

Kort tid efter arbejdets afslutning indvandrede fuglene, heriblandt omkring 50 par terner, som ellers i de senere år har haft vanskelige forhold på tangen.

Rundt omkring er der andre vellykkede naturgenopretninger, f.eks. de rydninger og vandstandsstigninger, som Naturstyrelsen etablerer

Dvärgternen yngler på Agger Tanges nyetablerede ø. Foto: Jens Kristian Kjærgaard.

på eller i tilknytning til klithederne, og hvor Nationalpark Thy også spiller en aktiv rolle.

Disse og mange andre initiativer er med til at forbedre vilkårene for en række truede og sårbare arter, som ellers har det vanskeligt i vores meget regulerede landskab.

Men naturpleje efterlader næsten altid et behov for efterfølgende pleje, som der ikke altid er midler til. I eksemplet fra Agger Tange er terner og andre kystfugle lynhurtigt indvandret, fordi gravearbejdet har efterladt bare sandflader, som er den rene invitation til mange kystfugle. Så den biotop skal fastholdes ved jævnlig naturpleje. Vi har set mange eksempler på, at der indvandrer mange ynglefugle de første par år efter et naturgenopretningsprojekt, hvorefter bestandene igen er faldet og nogle steder helt forsvundet.

Der er også i disse år en række miljøprojekter, som skal reducere næringsstoffer fra landbruget, men som betegnes som naturgenopretningsprojekter. Hvis projekterne også skal være optimale for naturen, skal dette formål indtænkes i projekterne fra begyndelsen i form af inddragelse af relevant biologisk viden og erfaring. De nye vådområder skal desuden tilføres den livgivende dynamik, som en varieret vandstand giver fremfor en konstant vandstand.

Så vi glædes i BFN over de mange nye naturgenopretninger og værdsætter den indsats, som mange ildsjæle både i det offentlige og i det private yder i den forbindelse. Hvis vi skal have det optimale udbytte af investeringerne, skal udviklingen følges, og der skal sættes ind med rettidig naturpleje.

Poul Nystrup Christensen

Den nye ø ved Agger Tange – ynglefuglene i 2019

Af Willy Mardal, Ulf M. Berthelsen og Arne Urvang

En ny ø etableres i Krik Vig

Agger Tanges og Krik Vigs nye ø ved den nedlagte Agger Ny Havn, som blev etableret i marts 2019, har i foråret og i sommeren 2019 haft sin første ynglesæson med fuglene, og der bringes her årets resultater med en redegørelse for, hvor mange fugle og hvilke arter, der valgte at anvende den som yngleplads allerede det første år.

Det var ventet og ønsket, at især ternerne ville benytte øen, da denne artsgruppe i seneste fem årtier har fået ringere og ringere ynglebetinger på Agger Tange, der oprindeligt var en særdeles velegnet og benyttet ynglelokalitet for dem. Ud over ternerne er der også andre arter,

som gerne indfinder sig på øer, hvis der er gode og fredelige yngleforhold.

Flere har gennem de seneste årtier forsøgt at få myndighederne til at etablere en ø samme sted, dog uden at der skete noget i sagen. Danmarks Naturfredningsforening Thy var en af dem, og den ville endda give et arvet pengebeløb til projektet.

Arne Urvang (AU) m.fl., som i de senere år er kommet meget på Agger Tange, og som havde set flere eksempler på, at fuglenes yngleforsøg mislykkedes på grund af ulovlig færdsel med hunde, fik sat gang i processen. Man foreslog igen over for Naturstyrelsen Thy, at der blev lavet en ø, og da styrelsen denne gang rådede

Den nyetablerede ø set fra luften. Foto: Naturstyrelsen Thy.

Fremragende ynglebiotop på den nyetablerede ø. Foto: Ulf M. Berthelsen.

over nogle EU-midler, blev projektet realistisk. Willy Mardal (WM) udarbejdede med kyndig bistand fra Ulf M. Berthelsen (UMB) og på opfordring af Naturstyrelsen Thy et notat af 6. september 2018, og projektet blev straks sendt ud til høring hos relevante myndigheder samt hos øvrige interessenter. Arbejdet blev iværksat ultimo marts 2019, og det var allerede færdigt den 31. marts 2019. Se i øvrigt Naturnyt 1/2019.

Nedgang i ternernes antal på Agger Tange

Ovennævnte notat beskrev bl.a. udviklingen hos ternerne på Agger Tange siden WM's første optællinger i 1973, og det er tydeligt, at der var nedgange hos alle ternearter på tangen.

Følgende ternearter og antal ynglepar blev registreret og optalt af WM på Agger Tange i årene efter 1973:

Havterner *Sterna paradisea*: Ca. 220 ynglepar, fordelt på Agger Gl. og Ny Havn, strandengene og Svanholm.

Fjordterner *Sterna hirundo*: Ca. 30 ynglepar

på Langholm (indtil 1974, hvor anlægsarbejderne til den nye færgerute til Thyborøn begynder).

Dværgterner *Sternula albifrons*: Op til ca. 40 ynglepar på havkysten på Svanholm.

Sandterner *Gelochelidon nilotica*: 1-2 ynglepar på strandengene – sidste yngleår var i 1974. Se dog nedenfor.

Tallene viser klart, at Agger Tange dengang var en af Danmarks betydeligste ynglelokaliteter for terner, men beklageligvis gik ternearterne i de efterfølgende tiår tilbage i antal, og flere af ovennævnte lokaliteter blev efterhånden forladt af følgende årsager:

Agger Gl. Havn – øget trafik fra Agger (cykelkørsler i terræn, Skt. Hansbål mv.).

Agger Ny Havn – gradvis tilgroning.

Langholm – store arbejder i forbindelse med anlæggelse af færgevej og -leje til færgen til Thyborøn.

Svanholms havkyst – prædation af især Ræve,

øget menneskelig færdsel, samt kørsel på stranden.

Strandengene – ændringer fra fugtig brakvandseng med kort græs til en ”forforskning” med højere og tættere bevoksninger. Det skal dog bemærkes, at der ved en effektiv naturpleje i 2010 med afgræsning af kvæg på de små holme i Agger Tanges store lagune, blev der genskabt velegnede biotoper for flere fuglearter, f.eks. Klyder, Hættemåger og Havterner. Dette år kom der uventet også et par Sandterner som ynglefugle på holmen. Parret fik dog ikke held med at få flyvedygtigt afkom. Sandterne-parret var igen i 2011 på holmen, men fik heller ikke dette år held med ynglen.

De små holme i Agger Tanges store lagune har været velegnet ynglebiotop for bl.a. Havternen. Foto: Poul Holm Pedersen.

Efter anlæggelse af færgevejen ud til færgelejet opstod der i en kortere årrække i 1970’erne og 1980’erne nye ynglebiotoper for især Havterner, men med den stærkt stigende færdsel forsvandt de efterhånden også herfra.

Efter fjernelse af en stor bygning ved Agger Ny Havn med entreprenørmaskiner, var der rodet så meget i jorden og i bevoksningerne, at der opstod en biotop med muligheder for en koloni af Havterner. Denne bestand holdt stand frem til ca. 2001-02, hvor der også opstod en

ynglekoloni med ca. 40 par Dværgterner. Ynglebiotopen omfattede også de inderste dele af ”krumodden” ved havnen. Den nævnte store koloni af de rødlistede Dværgterner var i disse år blandt de største i Danmark. De efterfølgende år forsvandt både Dværgterner og Havterner herfra som følge af øget tilgroning og færdsel.

Et skoleeksempel på god sagsbehandling og naturpleje

Det var derfor særdeles ønskeligt, at der blev skabt en ny ø til ternerne af det sand, som var i området, og at ”klitformationerne” på de yderste dele blev glattet ud, så øens ”design” blev mere hensigtsmæssig for bl.a. ternere, der ønsker godt udsyn til alle sider. Afstanden fra tangen til øen skulle også være så lang og den nye kanal så dyb, at mennesker, hunde, ræve mfl. kun med stort besvær kunne nå øen. Naturstyrelsen har etableret en ”flydespærring” af udspændte tove lige under vandoverfladen for at hindre, at ræve når øen.

Ø-projektet fortjener at være et skoleeksempel på hurtig sagsbehandling hos flere myndigheder i projekteringsfasen, og Naturstyrelsen Thy fortjener anerkendelse for stor handlekraft i anlægsfasen. Der er en opvækst af den uønskede invasive plante Hybenrose *Rosa rugosa* på den nye ø. Den kan på sigt true øen som yngleplads for ternere.

Det forlyder, at Naturstyrelsen Thy sætter ind mod denne invasive plantearart på øen.

Ynglefuglene på den nye ø i 2019

Der er foretaget flere observationer med teleskopkikkerter fra Agger Tange af ynglefuglene

*Kurtiserende Fjordtern på Agger Tange.
Foto: Lauge Fastrup.*

på øen i sommeren 2019, og der blev observeret såvel Dværgterne som Hav/Fjordterne. Det har ikke været muligt at artsbestemme sidstnævnte på denne afstand.

Den endelige artsbestemmelse og optælling af ynglefuglene på øen afventede et besøg af UMB, som på vegne af Aarhus Universitet, undersøger yngleforholdene i Danmark hos den rødlistede art Dværgterne. Han gjorde sammen med AU landgang på øen den 9. juli 2019, som normalt er i slutningen af fuglenes ynglesæson.

UMB gjorde sig følgende notater (afskrift):

”**Dværgterne:** 10 ynglepar dokumenteret (jf. nedenstående). Ingen af de 5 fundne og ringmærkede pull. var fra samme kuld, de øvrige tilstedeværende unger kunne ikke findes i den tætte vegetation umiddelbart inden for kolonirådet (vi gjorde også kun et meget halvhjertet forsøg af frygt for at komme til at træde på dem). Besøget faldt dog meget sent i en tydeligvis fin ynglesæson, så det er ikke usandsynligt, at flere par allerede havde forladt øen med deres flyvefærdige unger. Det sidste er dog rent gætværk => 10+ ynglepar.

- 01) 1+ juvenil flyvefærdig.
- 02) 2 juv flyvefærdige.

- 03) 3 juv flyvefærdige.
- 04) 1+ pullus (ca. 16 dg).
- 05) 1+ pull (ca. 12 dg).
- 06) 1+ pull (5 dg).
- 07) 1+ pull (2 dg).
- 08) 1+ pull (2 dg).
- 09) 1 æg ruges (1 ad. (hun) fanget: DKC 8260394 (grøn Y8A), mærket som pull. på Grønningen/Fanø 04.07.2017).
- 10) Advarede kraftigt, pull ikke fundet i vegetationen.

Havterne: Ca. 30 ynglepar (enkelte reder med æg og små pull, men overvejende forholdsvis store pull) i blandet koloni med Fjordterne.

Fjordterne: Ca. 50 ynglepar (næsten alle med æg => sandsynligvis omlæggere, der derfor var senere på den end Havterne) i blandet koloni med Havterne.

Klyde: 3 ynglepar (1 x 4 æg, 1 x 4 pull, 1 x 2+ pull).

St. Præstekrave: 3 ynglepar (1 x 2 æg, 1 x 3+ pull (ca. 14 dg), 1 par advarende).

Rødben: 1 ynglepar (advarende).

Gråand: 1 hun rugende i tæt vegetation lige inden for ternekolonien, meget tillidsfuld, blev liggende på kun ca. ½ m afstand.

Stor blandet flok (især af **Splittern**, **Stormmåger**, **Hættmåger** m.m.) rastende på det store flade og våde sand på øens yderside.”

Ordforklaringer: juv.= juvenil = flyvefærdig ungfugl – pull. = pullus = ikke-flyvefærdig unge.

*DKC 8260394 (grøn Y8A), mærket som pull. på Grønningen/Fanø 04.07.2017).
Foto: Ulf M. Berthelsen.*

Dværgterneunge ringmærket den 9. juli 2019 på øen. Foto: Ulf M. Berthelsen.

Den nye ø som rasteplads for terner mv. i sensommeren 2019

Det har ikke uventet vist sig, at øen også anvendes som rasteplads for en del af de mange terner, der forekommer på og omkring Agger Tange i perioden juli-september. Terner raster i denne periode almindeligt ved tangen, på sandrevler i Krik Vig og på sandrevlerne ved Limfjordens munding ud mod Vesterhavet ("Fjorddeltaet"). De mange terner, som kommer hertil fra store dele af Nordvesteuropa, fouragerer ved kysterne i Nordvestjylland efter de talrige stimer af brislinger, tobiser, små sild og andre småfisk.

Der er foretaget optællinger af, hvor mange tern, der opholder sig på og ved den nye ø.

Den 13. august 2019 talte Lars Smith i dagtimerne ca. 700 Splitterterner og ca. 100 Fjordterner, især på fladvandet i Krik Vig øst for øen.

Den 23. august 2019 optalte Lars Smith og AU først på aftenen ca. 400 Splitterterner ved øens yderside mod øst samt ca. 300 Fjordterner, enkelte Havterner, 2 gamle Dværgterner samt 3 unge Sortterner ved øens yderside mod vest samt på dens sydende.

Ovennævnte viser, at Agger Tange og Krik Vig også har også fået en betydelig rasteplads for tern i sensommermånederne!

Hvad skal den nye ø hedde?

Resultaterne af optællingerne den 9. juli samt den 13. og 23. august 2019 dokumenterer tydeligt, at AU's arbejde med etableringen af øen allerede fra første år har været en overvældende succes.

Vi nærer dog bekymring for, at en tiltagende vegetation med tiden vil kunne gøre øen mindre attraktiv for ynglende tern, hvorfor det tilrådes at foretage aktiv biotoppleje (= fjernelse af vegetationsdækket) på øen forud for kommende ynglesæsoner. At vegetationen så, efterhånden som ynglesæsonen skrider frem, vokser op

igen, vil kunne være en fordel for terneungerne, som derved får bedre muligheder for at skjule sig for prædatorer samt søge læ for vejrliget.

Hvad skal øen hedde? Terneøen? Agger Urholm? Krik Sandø? Afgørelsen ligger hos Naturstyrelsen Thy. Det forlyder, at Naturstyrelsen Thy arbejder videre med indstillingen fra Brugerrådet, som er "Krik Sandø".

Forfatteres adresser:

Willy Mardal: Legindvej 102
7752 Snedsted
willy@mardal.dk

Ulf M. Berthelsen: Thorsvej 38
3300 Frederiksværk
u.berthelsen@albifrons.dk

Arne Urvang: Strandhuse 44
7900 Nykøbing M
arneurvang@hotmail.com

Litteratur

Pedersen, Nanna Søndergaard 2019: Ny fugleø til Agger Tange – i kapløb med tiden. NATURNYT 1/2019, pp. 7-10. Biologisk Forening for Nordvestjylland, Klitmøller.

Havterne i flugt over koloni. Foto: Jan Skrivers

Entomologiske noter fra sommeren 2019

Tekst og fotos: Jens Kristian Kjærgaard

Sommeren går på hæld, og man kan gøre det årlige tilbageblik. Hvert sommerhalvår byder på nye oplevelser, store som små, og sommeren 2019 var ikke en undtagelse.

Tidselsommerfuglen *Cynthia cardui* havde et enormt indtræk i første del af juni 2019. Nogle taler om den største invasion nogensinde, men der har før været store invasioner. Den 14. juni sidder jeg på arbejdet i Nykøbing Mors og bemærker trækket af tidselsommerfugle og kan konstatere hen over hele dagen, at mindst 900 individer i gennemsnit trækker mod nord pr. time, fra vinduet og 30-40 meter væk.

Den 16. juni besøgte jeg Vigsø-området og fik den ide, at det kunne være interessant at estimere, hvor mange Tidselsommerfugle, der var pr. km². Efter nogle timers gennemsøgning kunne det konstateres, at der var mindst 12.000 Tidselsommerfugle pr. km². Et tal, der er et absolut minimum. Hvor der var mange blomstrende urter, ikke mindst blomstrende Engelskgræs, kunne jeg med mig selv som centrum tælle op til 220 individer i en radius af 10 meter. I øvrigt var alle individer – i modsætning til tidligere invasioner – meget slidte. De havde fløjet langt, og invasionen kom også senere end normalt. Der tales om en mellemøstlig invasion, som oprindeligt er begyndt med de første generationer i Yemen.

Om det er den største invasion, er svært at vide, men der kan være regionale forskelle på de enkelte invasioner. Tilbage i 2009, rettere den 29. maj var jeg vidne til et imponerende træk ved Feggeklit på Nordmors. Et sted mellem 6.000 og 8.000 individer trak nordpå pr. time over en 500 meter bred strækning. Mange fløj over Limfjorden.

Jeg har tidligere set stort sydgående træk på bl.a. Agger Tange, og det bliver spændende at se, om det også kan lykkes i år.

Hedepletvingen *Euphydryas urinia* blev i sommeren 2017 siden genfundet i Nordthy på en gammel lokalitet ved Vullum Sø i Nordthy (Nord Nielsen 2017, Albrechtsen 2018).

Jeg har forgæves, om end ikke årligt, så alligevel regelmæssigt forsøgt at finde arten på denne lokalitet i de sidste 25 år, men uden held.

Først i 1990'erne så man ofte sommerfuglen flyvende langs en blomsterrig og i ringe om-

Hedepletvinger i parring.

fang anvendt markvej med hjulspor. Vejen blev ad flere omgange forringet ved skrab og senest ved at blive belagt med stengrus til glæde for cykelturismen, men til skade for blomsterne, som Hedepletvingerne hyppigt besøgte.

Under et besøg den 5. juni 2017 talte jeg og en ledsager i alt 53 eksemplarer ved en langsom og meget omhyggelig gennemgang af et overdrevsområde nær den østlige del af Vullum Sø. Efterfølgende gik jeg igennem det samme område, men i hurtigt tempo, sådan som jeg tidligere har gjort, og på tilbagevejen over nøjagtig samme strækning så jeg KUN 3 eksemplarer. Jeg tænkte, gad vide om den er overset i alle årene?

I foråret 2019 kom min bedre halvdel i snak med Hanne og Henning Haaning fra Erslev, som også havde valgt at besøge Hedepletvingerne i nærheden af Vullum Sø. Henning har interesseret sig for sommerfugle i mange årter og har et indgående kendskab til arterne, og han kunne berette, at Hedepletvingen har været på lokaliteten i alle årene. Den evner bare at gemme sig, og flyvetiden er i øvrigt ret kort og intens. Senere har Henning Haaning fortalt, at han og et par andre sommerfugleinteresserede i mere end 25 år har besøgt området på deres årlige Hedepletvingetur, og de har stort set altid haft held til at finde Hedepletvingen, dog sjældent mere end en halv snes individer.

Engblåfugl. Hun.

Engblåfugl.

Engblåfuglen *Cyaniris semiargus* er forsvundet fra flere lokaliteter på Mors, og jeg havde faktisk ikke set den i flere år. En af de helt store

Engblåfugl.

dagsommerfuglelokaliteter har i mange år været en grusgrav ved Langkærvej i Bjergby – i min baghave så at sige. Over 30 arter af dagsommerfugle har jeg registreret, men området er nu i en meget dårlig stand, idet hele området konstant slås med græsklipper, og der levnes kun plads til urter og blomster på grusgravens sider, som i øvrigt er under kraftig tilgroning af større træer og buske. Tidligere kunne man finde Engblåfuglen her i stort tal, men den er ligesom stort set alt andet forsvundet fra lokaliteten. Området anvendes til hundetræning

og andre friluftaktiviteter. Jeg valgte derfor at undersøge en anden gammelkendt lokalitet nær Salgjerhøj på Nordmors den 22. juni 2019 og fandt her 20-30 eksemplarer. I Thy har jeg i år truffet den i Hjardemål Klit. Jeg tror, at det er en art, man fremover skal holde et vågent øje med.

Mosehøsommerfugl

Som indskudt bemærkning vil jeg nævne, at min hustru den 24. juni 2018 så en iøjnefaldende sommerfugl flyve på et skovoverdrev vest for Vullum Sø. Under den fælles besigtigelse kunne vi konstatere, at det var en han af Mosehøsommerfugl *Coilias palaeno*. Den fløj desværre væk fra os og satte sig tilsyneladende i en mosebølle/porse vegetation ca. 100 meter væk. Efter mere end en times eftersøgning opgav vi at finde individet og tog hjem uden foto. Det er nok det første fund af arten i Thy. En eftersøgning på lokaliteten i 2019 gav imidlertid ikke resultat.

Rødåret Hedelibel, han.

Rødåret Hedelibel, han.

Guldsmede

Foråret 2019 bød på flere overraskelser, bl.a. blev Brun Kejserguldsmed *Hemianax ephippiger* konstateret med flere individer i den nordlige del af Nationalpark Thy (medd. Jørgen Peter Kjeldsen (JPK)). Arten kommer fra Middelhavsegnene og er tidligere kun truffet ganske få gange i Danmark.

Rødåret Hedelibel, hun.

Fra omkring Sct. Hans 2019 og ind i juli så jeg flere eksemplarer af Rødåret Hedelibel *Sympetrum fonscolombii* i nærheden af Ålvand – på et sted op til 12 individer både hanner og hunner. Igen en sjældent tilflyver fra Middelhavsegnene, som har optrådt relativt talrigt i 2019. Den kendes fra andre røde hedelibler på blå underøjne. Der er truffet over 100 individer i Nationalpark Thy i år af JPK og forf. Spredningen af nye arter fra syd sker impone-

rende hurtigt. Rødåret Hedelibel er ikke tidligere truffet i Nordvestjylland og i øvrigt kun ganske få gange tidligere (før 2019) i Danmark (Fugle og Natur).

Glassværmere mm.

I slutningen af juli 2019 havde vi rigtig mange sommerfugle i haven i Bjergby, som er beplantet med en bred vifte af insektvenlige planter. Den 29. juli var der således mindst 150 Tidselsommerfugle, men også hele 4 eksemplarer af Det hvide W *Satyrrium w-album*. Denne sommerfugl er igen blevet hyppigere efter nogle sløje år.

Desuden en Blåhale *Quercusia quercus*, samt noget overrasken-

Duehale.

Rødspidset Glassværmer.

de en Rødspidset Glassværmer *Synanthedon formicaeformis*. Et smukt insekt, som jeg ikke tidligere har set, og den er måske ny for Thy-Mors området? Om natten forsøgte jeg desuden at lyslokke i haven, og der var pænt med store natsværmere, bl.a. 2 Ligustersværmere *Sphinx ligustri*, 1 Snerresværmer *Hyles gallii*, 1 Poppeleværmer *Laothoe populi*, 1 Dueurtsværmer *Deilephila elpenor*, 2 Bjørnespindere *Arctia caja*, 6 Kanelbjørne *Phragmatobia fuliginosa*, 1 Porcelænsspinder *Pheosia tremula* samt en del andet.

I nærheden kunne samtidig høres 2 kaldende Slørugler *Tyto alba*, antageligt et par med unger. Dagen efter så jeg årets hidtil eneste Duehale *Macroglossum stellatarum*. I 2018 var der 25 eksemplarer samtidigt ved især sommerfug-

le-buskene i vores have i Bjergby - det et meget stort antal i dansk målestok.

Der kunne føjes yderligere på listen, men jeg har valgt at afrunde det her.

Forfatterens adresse:

*Jens Kristian Kjærgård
Burhøjvej 2, 7950 Erslev
jkk.interpres@post.tele.dk*

Kilder:

Albrechtsen, D. 2018: Hedepletvinge *Euphydryas urinia* genfundet i Thy efter 25 år. Naturnyt 1/2018, Biologisk Forening for Nordvestjylland, Klitmøller.

"Fugle og Natur": Hjemmeside på internettet.

Nielsen, I. N. 2017: Hedepletvinge i Thy. Naturnyt 3/2017, Biologisk Forening for Nordvestjylland, Klitmøller.

Stoltze, M. 1996: Danske dagsommerfugle. Gyldendal, København

Overlevelse er også noget med at være god til at skjule sig!

Tekst og fotos: Tage Leegaard

I 1979 købte jeg den ejendom, hvor Pia og jeg stadig bor.

Ejendommen skulle moderniseres, der skulle etableres en malkekvægsbesætning. Bunden i den gamle stald blev hugget op, og nye båse med leca under betonen for at gøre dem lune blev etableret.

Siden 2000 har der ikke stået mange dyr i de båse. I den forgangne vinter blev stalddrummet renoveret med henblik på at lave værksted med videre.

Bunden skulle endnu en gang op, og jeg gik i gang med den dertil anskaffede elhammer.

Bunden blev hugget op og løbende kørt ud i trillebør, og det sandlag, der var under, blev revet rent for sten, så det var lettere at færdes på. Pludselig, da jeg var ved at rive lidt sten sammen, rullede der en salamander med rundt.

Jeg ved godt, at salamandere søger ind i revner og sprækker og ind under sten om efteråret for at holde sig fugtige, gemt og nogenlunde frostfri, men at der skulle være en midt inde under mine ”nye” båse, kom bag på mig.

For at sikre halepadden bedst muligt blev den gemt under halmen i drivhuset, hvor også vores to skildpadder, som i øvrigt er krybdyr, opholder sig om vinteren.

Stor Vandsalamander. Foto: Jens Kristian Kjærgaard.

Salamanderen bringes i sikkerhed under halmen i drivhuset.

Foto: Tage Leegaard.

Det måtte jo være ”en enlig svale”, men der skulle ikke gå lang tid igen, for pludselig var den gal igen. Denne gang var der ikke bare en, men fem salamandre og en tudse, der sad gemt under lecaen – helt tæt sammen.

Lidt senere var der en mere – i alt syv salamandre og to tudser gemte sig under båsene. Naturligvis må der have været en sprække et eller andet sted, men det lykkedes mig ikke at finde den.

Alle padderne tilbragte resten af vinteren i drivhuset. Jeg har ikke set dem siden, så jeg er overbevist om, at de har fundet ud, da foråret kom.

Der har været salamandre hos os i alle årene, selv om der i de første mange år var relativt langt til det nærmeste vandhul, men nogle hundrede meter er åbenbart ikke noget problem for dem.

For cirka 15 år siden anlagde jeg en sø tæt på ejendommen, og allerede året efter var der flere salamandre, der yngede i søen. Både Stor og Lille Vandsalamander, og de har været der i skiftende antal lige siden.

I november 2018 udvidede og uddybede jeg et meget lille vandhul i haven med 50 m³.

Selv om hullet her i foråret 2019 stod bar og helt uden vegetation, myldrede det med både store og små salamandre, og en lun majaften talte jeg ikke mindre end 35, der legede på skrænterne

Flere tudser havde også deres hjem under gulvet i stalden. Foto: Tage Leegaard.

cirka en halv meter under vandoverfladen. En måned senere vranglede det med yngel.

Nu bliver det snart efterår igen, og salamandrene skal igen i hi. Denne gang er der en helt ny bund i den gamle stald, men jeg håber, de finder en sprække – godt gemt for både vinter og fjender.

Forfatterens adresse:

Jestrupvej 8, Sønderhå
7752 Snedsted
tage@tageleegaard.dk

Det lille vandhul i haven blev i 2018 uddybet og udvidet med 50 m². Foto: Tage Leegaard.

Ynglende Traner *Grus grus* og Tinksmede *Tringa glareola* på klithederne i Nationalpark Thy i årene 1983 – 2019

Af Nanna Søndergaard Pedersen

Efterårets vind og vejr melder roligt sin ankomst, mens sommeren siger på gensyn. Det samme gør mange af hedernes bevingede feriegæster. Naturstyrelsen Thy har i år haft et særligt øje på de flyvende sommergæster på hederne i Nationalpark Thy.

Fugletællinger

Naturstyrelsen Thy overvåger udviklingen af ynglende fugle på klithederne og på øerne i og omkring Thy samt på Agger Tange. Fugletællingerne varetages af kyndige nuværende og pensionerede skovløbere, som

kender både fuglene og områderne bedre end de fleste af os andre. Naturstyrelsen har tidligere foretaget tællingerne hvert år. De seneste år har fugletællingerne været på ulige år på klithederne og lige år på øerne. Det vil sige, at der i 2019 er talt ynglefugle på klithederne. Fugletællingerne foregår ved, at optællerne går ad fastlagte ruter og registrerer fuglenes adfærd, bl.a. opflyvninger og kald. Antal, art og den tilnærmelsesvise placering af opflyvningsstedet noteres. Naturstyrelsen Thy benytter det indsamlede datamateriale som en aktiv del i forvaltningen af den lysåbne natur i enhedens distrikter. Det er blandt andet brugt til at forbedre nuværende ynglelokaliteter, etablere nye attraktive yngle-

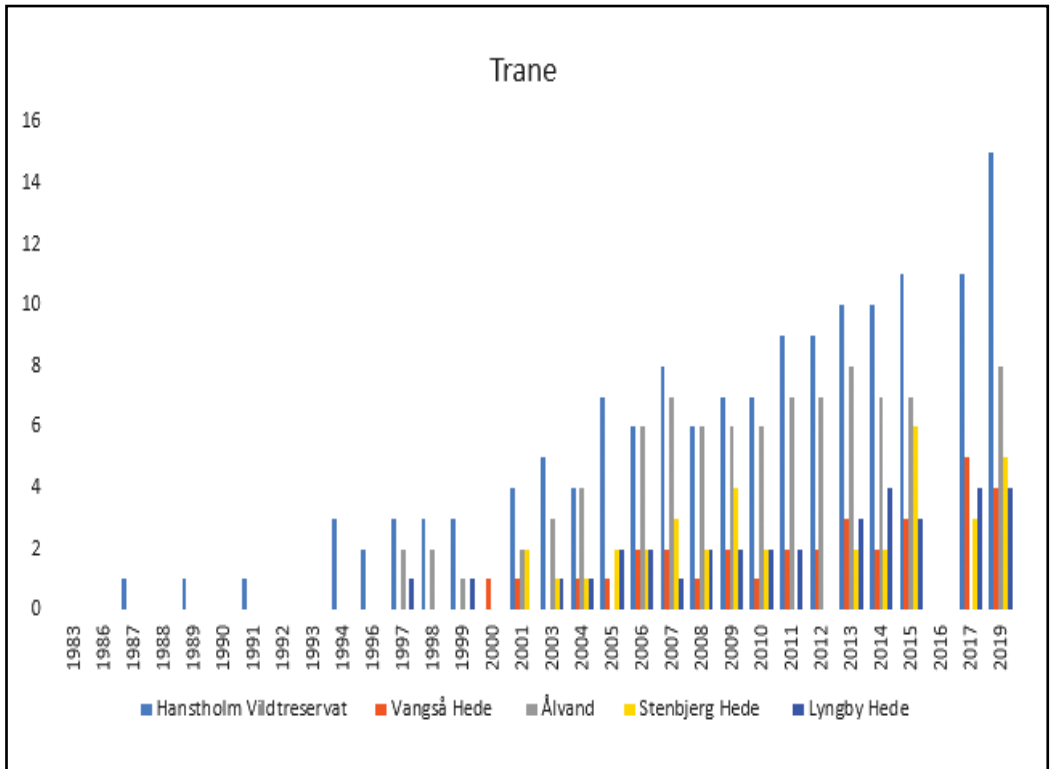
lokaliteter samt dokumentere effekten af den naturpleje, der foretages på klithederne.

Udviklingen gennem årene

Der er i 2019 talt ynglefugle på klithederne, Hanstholm Vildtreservat, Vangså Klithede, Ålvand Klithede, Stenbjerg Klithede og Lyngby Klithede. Det er forskelligt, hvornår overvågningen begyndte. For Hanstholm Vildtreservat findes data tilbage

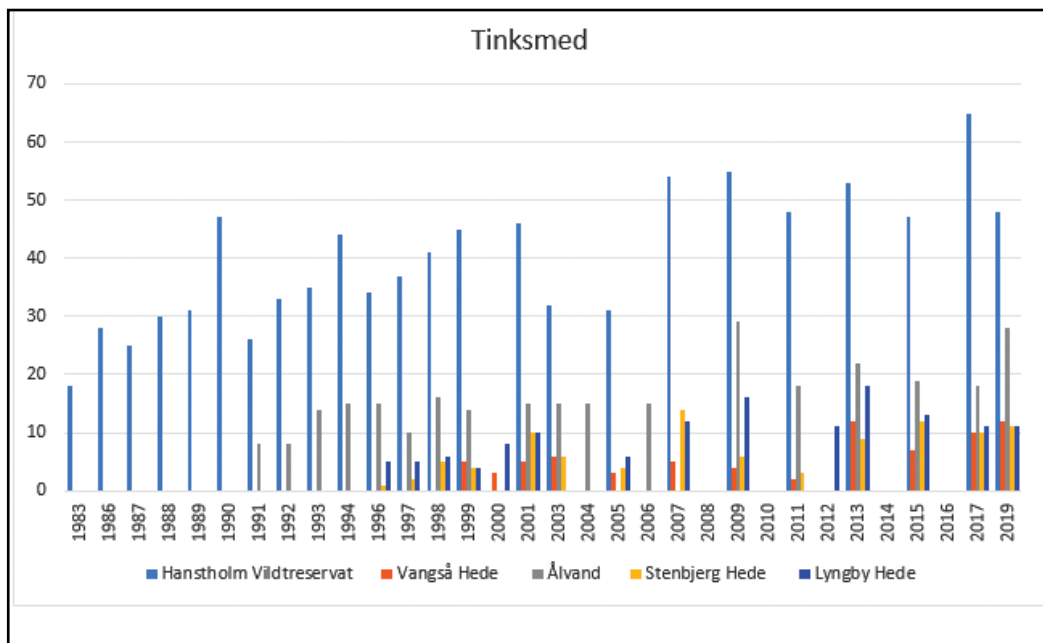
Trane. Foto: Elly Hansen.

Tabelloversigten viser at Tranen er tiltaget i antal ynglende par.

Tinksmed. Foto: Elly Hansen.

Bestanden af ynglende Tinksmede har været ekstra høj i 2019.

til 1983, mens der fra de andre lokaliteter findes data fra henholdsvis 1991, 1991, 1996 og 1996. Gennem årene er nye arter føjet til listerne, men desværre er nogle arter også forsvundne, nogle for en årrække og andre helt. Naturstyrelsen Thy har generelt observeret en stigning i antallet af ynglefugle og en stabilitet blandt arterne på hederne. Styrelsen har et særligt ansvar for **Trane** og **Tinksmed**. Hos begge arter viser de nye tællinger, at der fortsat er god ynglesucces. Derudover ser det ud til, at **Storspove**, der i 2017 havde været i tilbagegang på klithederne, ved denne optælling er i fremgang på to af klithederne og stabil på de resterende.

Af tabeloversigten for **Tranen** fremgår det, at den i Hanstholm Vildtreservatet er tiltaget i antal ynglende par, og det samme er gældende for Lyngby Klithede. Siden 2006 har der været en stabil bestand af ynglende par på Ålvand Klithede, mens der på Stenbjerg Klithede og på Vangså Klithede er fremgange i ynglebestanden efter et par år med færre ynglepar.

Hos **Tinksmeden** findes en meget stor andel af de danske ynglepar i Hanstholm Vildtreservat,

hvor bestanden har været stabil de seneste 15 år. Der har også været et stabilt antal ynglende par på Ålvand Klithede, hvor bestanden har været ekstra høj i 2019. På Lyngby Klithede er antallet af ynglepar faldende fra 2013, mens der på Stenbjerg Klithede og på Vangså Klithede igen er gode bestande af ynglende par efter et par mindre gode år i 2009 og i 2011.

Naturstyrelsen Thys fugletællinger over ynglefugle på øerne i og omkring Thy samt på Agger Tange må I have til gode til næste efterår, når de nye tællingerne er registreret.

Forfatterens adresse:

*Naturstyrelsen Thy,
Søholtvej 6,
Vester Vandet,
7700 Thisted
naspe@nst.dk*

Gulgrøn Brasenføde i Thy

- historisk gennemgang og aktuel status

Tekst og fotos: Knud Knudsen

Der foregår for øjeblikket en større revision af den danske Rødliste over plante- og dyrearter, og for så vidt angår karplanterne forventes det, at en større del af de sjældnere planter, der findes i Thy, vil ændre status. Det sker blandt andet på baggrund af resultaterne af den store Atlas Flora Danica-undersøgelse, der blev gennemført 1991 – 2013. Vi vil vende tilbage til den nye rødliste, når den foreligger i slutningen af 2019 eller i starten af 2020.

Med den nye rødliste får vi en opgørelse over, hvilke plantearter det bliver vigtigt at værne om.

Det er med udgangspunkt i den reviderede rødliste min hensigt, at der iværksættes et arbejde med at lave en aktuel status i BFN's område for de arter, som havner indenfor de 2 kategorier – CR (Kritisk truet) og EN (Akut truet). En af de arter, der kan ændre status, er Gulgrøn Brasenføde *Isóëtes echinóspora*, som for øjeblikket er registreret som NT (Næsten truet). Så den art vil vi se lidt nærmere på i denne artikel.

Gulgrøn Brasenføde's forekomst i Danmark kan spores helt tilbage til Birke-Fyrretiden, idet der er fundet fossile sporer af denne art i Jyl-

Gulgrøn Brasenføde på sandbund i den østlige ende af Kokkjær Vand 23. juli 2018.

land fra denne tidsalder. Gulgrøn Brasenføde er meget sjælden i Danmark og er kun registreret på i alt ca. 17 lokaliteter i Danmark, hvoraf næsten alle er fra Jylland, og hovedparten er beliggende i Thy. I forbindelse med Atlas Flora Danica-projektet blev Gulgrøn Brasenføde fundet i 7 ruder med i alt 12 lokaliteter (Hartvig 2015) – heraf kun 2 udenfor Thy!

Udbredelsen i Thy

Ser vi nærmere på det historiske kendskab til forekomsten af Gulgrøn Brasenføde i Thy, så er den første angivelse, vi har kendskab til, et fund gjort af C. C. Andresen (CCA) fra 1863 (Lange 1864) – angivet som ”Porssø i Hvidberg Sogn (Thy)”. Dette fund kom ikke med i C.C. Andresen’s bog ”Om Klitformationen og Klitens Behandling og Bestyrelse” fra 1861. Der har været flere teorier om, hvor ”Porssø” helt præcis var placeret i Thy. Det skyldes bl.a., at der er en ældre angivelse af fund af den meget sjældne Sylblad *Subulária aquática* – også gjort af C.C. Andresen – fra Porskjær i Taabøl Hede ved Agger. Denne angivelse har givet anledning til at tro, at C. C. Andresen’s fund af Gulgrøn Brasenføde var fra samme lokalitet. Men et kik på det detaljerede kort bagerst i C.C. Andresen’s ovennævnte bog viser meget tydeligt, at Porssø er den samme lokalitet, som vi i dag benævner Possø – men som rettelig burde hedde Porssø. C.C. Andresen’s fund fra 1863 er det første fund gjort af arten i Danmark. Arten blev året efter i 1864 fundet i Gurre Sø på Sjælland (Lange 1864) – men herfra er den for længst forsvundet.

Kammerråd og sandflugtskommissær Carl Christian Andresen (1812 – 1870) der var uddannet forstkandidat, kom til Thy i 1840 i forbindelse med, at Agger Tange blev overskyullet af en stormflod den 7. -8. januar 1839. Han var i første omgang tilknyttet en kommission under ledelse af skovriden Wellendorff, som skulle se på, hvilke muligheder der var for at forhindre ”hvad der kunde være at foranstalte til at forebygge Havets Indtrængning i Limfjorden”. Senere blev C.C. Andresen ansat som sand-

flugtskommissær i Hassing og Refs Herreder (1844-1868) (Garboe 1958). C.C. Andresen var også en ivrig naturhistoriker og gjorde andre interessante fund i Thy – men det kan vi vende tilbage til en anden gang.

Det næste fund af Gulgrøn Brasenføde er fra 1927, hvor arten blev registreret i den nærliggende Holme Sø, som i dag er beliggende i den sydlige del af Hvidbjerg Klitplantage, som kaldes ”Københavnerskoven”. Denne sø benævnes også nogle steder med navnet Hollen Sø – men på C.C. Andresens kort benævnes den pågældende sø med navnet Holme Sø, som den derfor også berettiget bør benævnes. Det er også denne benævnelse, der er benyttet på Naturstyrelsens vandrekort over ”Klitplantagerne i Sydthy”.

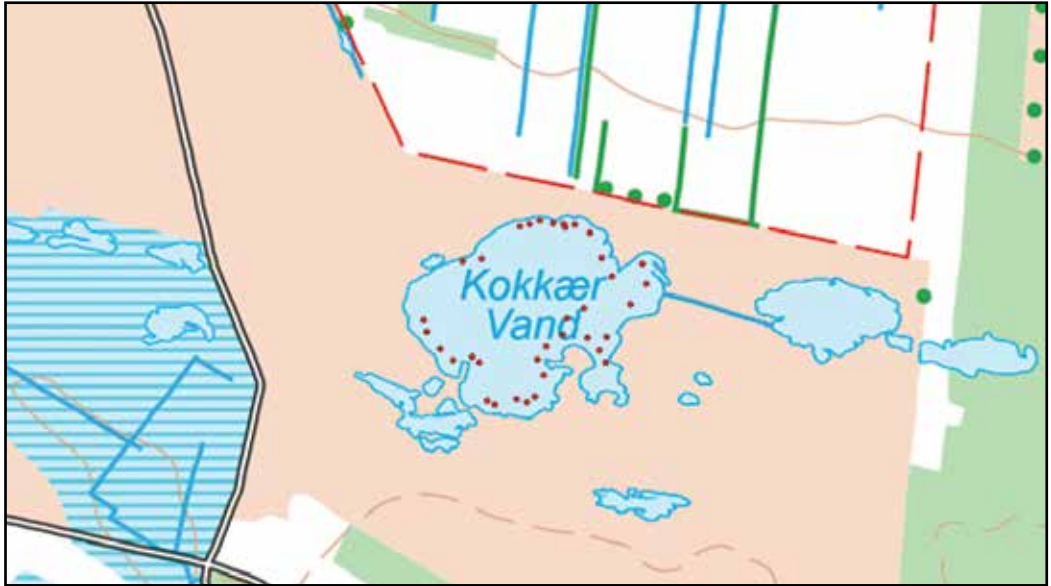
I 1948 blev arten registreret i et andet nærliggende område, som i dag kaldes Tyrkær, men som på C.C. Andresens kort er benævnt Overgårdsø. Et område, som er i privat eje, og som i hvert fald tidligere rummede meget værdifulde botaniske værdier, men som i dag desværre er stærk truet af tilgroning.

I 1964 fandt Poul Hald Mortensen (PHM) arten i Røstrimme Vand på Vangsa Klithede i kanten af Nystrup Plantage. Her er den desværre ikke fundet siden. Det skyldes formentligt, at denne klitsø i de tørreste somre kan tørre helt ud.

Det næste fund er fra 1975, hvor arten blev registreret i Førby Sø. Herfra kendes yderligere et fund fra 1988. Siden er den ikke fundet i Førby Sø og må nok i dag vurderes som forsvunden herfra. Det kan undre lidt, da forholdene på mange måde er ideelle for arten i denne sø.

I 1986 blev arten fundet i Per Madsen Kær i Hvidbjerg Vesten Aa Plantage, og her findes den stadig på både nord- og sydsiden af søen.

I 1987 blev arten fundet i Tormål ved den østlige side af Hansted Vildtreservat – her er den set så sent som i 1996 – og formodes stadig at være tilstede her.

Kort 1 – Forekomster af Gulgrøn Brasenføde i Kokkjær Vand i 2018.

I 1994 blev arten registreret i Kokkjær Vand, og her var der en meget stor bestand i 2018 – se kort 1.

Det første fund fra Tvorup Hul er fra 1995, og det kan undre lidt, at arten ikke er registreret her før. I dag findes stadig en pæn bestand i søen – se kort 2.

Kort 2 – Forekomster af Gulgrøn Brasenføde i Tvorup Hul i 2018.

Kort 3 – Forekomster af Gulgrøn Brasenføde i Grubevande i 2018.

Det seneste nyfund af arten er gjort af Jørgen Nordkvist (JNO) i Grubevande, hvor arten blev fundet i 2012 i forbindelse med en BFN-undersøgelse af klitsøerne i Nationalpark Thy. Her findes der stadig en pæn bestand af arten – se kort 3.

Dermed kan vi konstatere, at Gulgrøn Brasenføde siden 1863 er registreret på i alt 10 lokaliteter i Thy – se i øvrigt figur 1.

	Lokalitet	Første fund	Seneste fund	Første fund	Recent forekomst
1	Porssø (Possø)	1863	1996	CCA	?
2	Holme Sø (Hollen Sø)	1927	2019		Ja
3	Overgårdsø (Tyrkær)	1948	1996		?
4	Røstrimme Vand	1964	1964	PHM	Nej
5	Førby Sø	1975	1988		Nej
6	Per Madsen Kær	1986	2017		Ja
7	Tormål	1987	1996		?
8	Kokkjær Vand	1994	2018		Ja
9	Tvorup Hul	1995	2018		Ja
10	Grubevande	2012	2019	JNO	Ja

Figur 1: Tabel over lokaliteter med registrerede forekomster af Gulgrøn Brasenføde i Thy fra perioden 1863 – 2019.

Udsigten fra Grubebakke over Grubevande. Gulgrøn Brasenføde blev fundet her for første gang i 2012.

Status for arten i Thy

Jeg har i 2018 set nærmere på forekomsten af Gulgrøn Brasenføde på nogle af de mest værdifulde lokaliteter for arten. Det drejer sig om Kokkjær Vand, Grubevande og Tvorup Hul. I den forbindelse er der foretaget nøjere registreringer af artens forekomst ved disse 3 søer. Disse registreringer er overført til kortene 1 – 3 for at give et billede af udbredelsen af Gulgrøn Brasenføde på de 3 lokaliteter.

Særligt ved Kokkjær Vand fandtes i 2018 store forekomster af arten, og denne forholdsvis nye lokalitet må i dag betragtes som den mest værdifulde lokalitet for Gulgrøn Brasenføde i Danmark. Som det ses på billederne i forbindelse med denne artikel, var særlig den østlige bred af Kokkjær Vand i 2018 fyldt med bræmmer, som indeholdt massevis af opskyllet plantedele fra Gulgrøn Brasenføde. De løsrevne plantedele skyldes formentligt, at vandområdet også benyttes af andefugle til fouragering.

I Tormål i den østlige kant af Hansted Reservatet er Gulgrøn Brasenføde senest registreret i 1996. Forholdene omkring søen er i dag gode med frie forhold mod vest, så chancen for, at arten stadig findes i søen, er gode.

I dag ses også pæne forekomster ved Grubevande. Her var forekomsterne særligt observerbare i 2018, da store dele af søen var tørlagt i den meget tørre sommerperiode. I 2018 var der stadigvæk mindre vandhuller tilbage, selv da søen var mest udtørret – så det går formentligt ikke, som det gik for Røstrimme Vand, som ikke længere rummer forekomster af Gulgrøn Brasenføde.

Ved Tvorup Hul er arten efter mine observationer blevet mere almindelig de senere år. Det skyldes formentligt, at bundforholdene har ændret sig, hvorved de rene sandflader på søbunden er blevet indskrænket meget i de senere årtier, fordi de er blevet overskyldt af mudder. Det har givet forhold, som Gulgrøn Brasenfø-

I 2018 sås bræmmer af opskyl med tusindvis af Gulgrøn Brasenføde langs østsiden af Kokkjær Vand. Andefuglenes fouragering i søen tager ikke hensyn til, at Gulgrøn Brasenføde er en fredet plante i Danmark.

de bedre kan klare end Sortgrøn Brasenføde *Isóëtes lacustris* og Sylblad. Det har desværre betydet, at forekomsterne af Sortgrøn Brasenføde er gået tilbage, samt at Sylblad formentligt ikke længere findes i søen. Tilstrømning af humusrig vand fra plantagen har fået skylden for forringelse af søens vandkvalitet og ophobning af mudder på bunden af søen. Det er formentligt en del af årsagen, men jeg mener også, at vindforholdene har en del af skylden for forringelsen af søens botaniske værdier. Efterhånden som skoven er vokset op på vestsiden af søen, er vindpåvirkning aftaget, hvilket har sat sine tydeligste spor ved søens østside, hvor der ikke længere er den samme bølgeslagseffekt, som præger mange af vores andre klitsøer i Thy, hvor det altid er ved de østlige bredder, de mest værdifulde forekomster findes.

I Per Madsens Kær har jeg set arten ved søens nordlige og sydlige bred så sent som i 2017, og her klarer den sig også i de tørre somre, hvor søen næsten tørrer ud. I søområdet er der dybere områder, som aldrig tørrer helt ud, og her overlever Gulgrøn Brasenføde selv i de tørreste somre.

På trods af den høje vandstand i sommeren 2019 var det muligt at spotte arten flere steder i den østlige ende af Holme Sø, så her klarer den sig. En nærmere kortlægning af forekomsten her var ikke muligt på grund af den høje vandstand.

Mere uklar er forholdene ved de to andre søer ved Svankjær, som er beliggende i den privatejede Overgård Plantage. Overgård Sø (Tyrkær) er under stærk tilgroning, hvor især fyrretræer breder sig ud over den sydvestlige del af området, som i dag er en hængesæk. Der findes dog stadig en sø i den nordøstlige del af om-

Nærbillede af nogle af de mange opskyllede plantedele af Gulgrøn Brasenføde ved Kokkjær Vand i 2018

rådet, hvor Gulgrøn Brasenføde stadig kan forekomme. Hele området Tyrkær har i hvert fald tidligere rummet flere værdifulde botaniske forekomster, men tilgroningen vil i sidste omgang udslette disse forekomster. Det er på høje tid, hvis denne værdifulde lokalitet skal reddes, men værdifulde jagttrettigheder i området er formentlig en stærk modstander mod den naturpleje, som er nødvendigt for at redde de botaniske forekomster. Det kunne være et godt emne for Thisted Kommunes naturgenopretningsplan.

I Porssø (Possø), hvor arten blev fundet for første gang i Danmark i 1863, er arten sidste gang set i 1996. Forholdene er stadig gode for arten - ikke mindst efter, at en del af den omgivne nåleskov nu er fjernet, og en del af beplantningen på vestsiden ligeledes er fjernet. Det vil give bedre vindnedslag til søen og dermed formentlig også en bedre vandkvalitet. Forhåbentligt bliver det muligt at eftersøge Gulgrøn Brasenføde og andre spændende planter i søen i de følgende år. Men også her spiller jagtlige interesser ind.

Afsluttende bemærkninger

Samlet set er Gulgrøn Brasenføde som nævnt fundet på 10 lokaliteter i Thy - se i øvrigt figur 1. Heraf er 8 lokaliteter offentlig ejet, og man

må formode, at her vil der blive gjort, hvad der er muligt for at bevare denne sjældne og værdifulde art i Thy. De 2 sidste lokaliteter er i privat eje, og her er forholdene mere usikre på grund af andre interesser.

På 5 af lokaliteterne er arten registeret i perioden 2017 – 2019, og de må derfor betragtes som recente forekomster. På 3 andre lokaliteter forekommer arten formentlig endnu – men vi kan ikke være sikre – før vi får dem genfundet. Forekomster på lokaliteterne Røstrimme Vand og Førby Sø betragter vi som forsvundet – men der vil naturligvis til stadighed også blive ledt efter arten på disse lokaliteter.

Forfatterens adresse:

Stenbjerg Kirke Vej 28,
7752 Snedsted
knud@thyflor.dk

Kilder:

Andresen, C.C. 1861: Om Klitformationen og Klittens Behandling og Bestyrelse. Philipsens Forlag, København.

Garboe, A 1958.: Sandflugtskommissær C.C. Andresen (1812 – 1870). Historisk Aarbog for Thisted Amt.

Hartvig, P. 2015: Atlas Flora Danica. Gyldendal. København.

Lange, J. 1864: Håndbog i Den Danske Flora – tredje forøgede udgave. C.A. Reitzels Forlag, København.

BFN's Naturdata.

Sjældne ynglefugle i Thy i 2019

Af Jens Jørgen Andersen og Elly Hansen

Hele foråret 2019 glødede Bird Call og Bird Alarm (ornitologernes meldesystemer), når nye spændende fuglearter dukkede op rundt omkring i landet. Ornitologer fra hele landet hastede fra sted til sted for at se sjældenhederne.

Imens kunne vi glæde os over, at især to sjældne fuglearter havde slået sig ned for at yngle i Thy.

Drosselrørsangere i Ove sø

Midt i juni 2019 holdt ornitologen Ralph Qwinten fra Kongens Lyngby ferie i Agger. Han besøgte de gode fuglesteder, og den 18. juni 2019 meldte han over Bird Call ud: ”Drosselrørsanger ved Ove Sø”.

Drosselrørsangeren er ikke særlig almindelig i Danmark. Den befinder sig her på sin absolutte nordgrænse, og de fleste fund gøres derfor i den sydlige del af Danmark. Den har tidligere ynglet bl.a. i Vejlerne, men efter 1987 har den kun ynglet uregelmæssigt. De fleste fugle, som ses i Danmark, er ofte omstrejfende hanner, som opdages på deres karakteristiske sang. Sangen er meget kraftig og består af fløjtende og snerrende toner, der gentages i små serier. Et typisk tema lyder karr-karr-kii-kii-kii-ti-ti-ti.

Nu sad den og sang i rørskoven, som grænser op til Ove Sø lige der, hvor broen går over Årup Å, som kommer fra Nørhå Sø og løber ud i Ove Sø.

Drosselrørsangeren med redemateriale. Foto: Steen Vester Pedersen.

Amatørornitologen John Kyed fra Hanstholm kom på vej hjem fra arbejde forbi stedet. Det tog ham ikke lang tid at konstatere, at der ikke bare var én Drosselrørsanger, men to. Nu blev det endnu mere spændende. Sent samme aften stod Jens Jørgen Andersen – også fra Hanstholm – sammen med sin hustru Conny og flere andre ornitologer og kiggede på fuglene. Conny sad i bilen og iagttog dem, da hun pludselig opdagede, at den ene af fuglene fløj med redemateriale. Der var næsten for godt til at være sandt.

De følgende dage fortsatte redebyggeriet, og fuglene parrede sig regelmæssigt.

To af de fire unger fodres. Foto: Steen Vester Pedersen.

at hunnen bar ring om højre ben. Aktiviteten steg, og begge fugle kom konstant med føde til ungerne. Den 24. juli sad hele kullet, som var på fire unger, frit fremme, og de blev stadigvæk fodret af forældrefuglene. Få dage efter forsvandt de fra området, og i skrivende stund er de forhåbentlig i fuld gang med at samle kræfter til den lange rejse, som de skal ud på for at komme til deres overvintringssted, som ligger i tropisk Afrika syd for Sahara.

Billederne af Drosselrørsangeren er beskåret kraftigt, da de for ikke at forstyrre fuglene er taget på meget lang afstand.

Der var ingen tvivl. Der var tale om et ynglepar. For at give fuglene fred og ro, satte lokale ornitologer ifølge aftale med lodsejeren, ”Adgang forbudt” skilte op i håb om, at det skulle forhindre uvidende i at blive fristet til at gå for tæt på. Netop i denne periode, hvor fuglene bygger rede og lægger æg, er de meget sårbare overfor uro, og da man havde et glimrende overblik fra broen, var der ingen grund til at gå tættere på.

Der fulgte nu en meget rolig periode, hvor det mest var hannen der blev set. Den 7. juli oplyste Steen Vester Pedersen fra Svankær, at han havde set hunnen flyve med føde i næbbet, og

Mudderklirer i Ræhr Grusgrav

”Ræhr Grusværk” er et grusgravskompleks med tre søer, som ligger ca. 1½ km sydvest for Ræhr by, ikke langt fra Hanstholm. Det er en lokalitet med en artsliste på 139 arter. Der har før været set sjældenheder her, f.eks. Krøltoppet Pelikan og Rødhovedet and. Stedet har også de seneste år været tilholdssted for Lille Præstekrave, som har ynglet og fået unger.

En anden lille vadefugl, som ses hvert år på denne lokalitet, er Mudderkliren. Den er meget al-

Lille Præstekrave har i flere år ynglet i Ræhr grusgrav. Foto: Elly Hansen.

mindelig som trækgæst i Danmark, men yderst sjældent som ynglefugl. Der bliver kun gjort bemærkelsesværdigt få ynglefund i Danmark, og med mange års mellemrum. Som følge af dens nervøse adfærd og det forhold, at den optræder enkeltvis eller parvis eller i mindre flokke hele sommeren, kan man forledes til at tro, at den yngler. Ved Ræhr Grusgrav var der netop i foråret to fugle, som var meget interesserede, både i stedet og i hinanden. Da Jens Jørgen Andersen bor i Hanstholm, er det naturligt, at det er et af de steder, han besøger ofte.

Mudderklirerne havde hans store opmærksomhed, og i lang tid troede han på, at det var et par, og at de ynglede, men beviserne manglede. Den 22. juni 2019 fik han vished. Parret sås nu med små dunede unger. For ikke at fuglene skulle udsættes for unødige forstyrrelser, blev kun få personer indviet i den glædelige nyhed.

Først i juli 2019, da ungerne var store og havde forladt stedet, skrev han følgende på facebook-siden "Feltornitologen":

"Sjældent ynglefugl i DK, fundet i Thy.

Mudderkliren har ynglet i år (2019) ved Ræhr Grusgrav i Thy. Fuglen ses jævnligt på lokaliteten i træktiden, men i år blev 2 fugle på stedet, og muligheden for et ynglefund, var til stede.

Jeg har igennem hele forløbet jævnligt været forbi stedet, og i 14 dage ses der kun en varslende fugl, men 22. juni 2019 ses begge forældrefugle tydeligt varslende, og jeg sad som altid i bilen, da en unge og en af forældrefuglene kom stille og rolig forbi bilen, hvor jeg fik taget nogle få billeder, inden de forsvandt i vegetationen.

Der kunne ses 3 unger i alt. Fedt fund!

Jens Jørgen Andersen

Hanstholm Fuglestation."

Mudderklire. Gammel fugl fra Ræhr grusgrav. Foto. Jens Jørgen Andersen.

*Den 22. juni 2019. Synligt bevis for at Mudderkliren har ynglet i Røhr grusgrav.
Foto: Jens Jørgen Andersen.*

Vi kunne igen glæde os over endnu et fund af en sjælden ynglefugl i Thy. Foråret og sommeren 2019 vil blive et år, som mange vil tænke tilbage på med stor glæde og stolthed!

Forfatternes adresser:

*Jens Jørgen Andersen
Gyvelvænget 36
7730 Hanstholm.
jj@andersen.mail.dk*

*Elly Hansen
Kystvejen 75, Svankær
7755 Bedsted Thy
iegranlyst@mail.dk*

Kilder:

Dansk Ornitologisk Forening ”Dofbasen/observationer”

Dansk Ornitologisk Forening ”Dofbasen.
dk/ART/art.php?art=12530”

Dansk Ornitologisk Forening Dofbasen.dk/
ART/art.php?art=05560”

Meltofte, H. og J. Fjeldså (red.) 1989: ”Fuglene i Danmark, Bind 1 og 2”, Gyldendal.

Biologisk Forening for Nordvestjyllands bestyrelse og arbejdsgrupper:

Formand:

Poul Nystrup Christensen, Herningvej 64,
6950 Ringkøbing. - Tlf. 22157738.
pnystrup@live.dk

Næstformand:

Marianne Riis, Bygholmvej 70,
7742 Vesløs. - Tlf. 40777210
marianne_riis@hotmail.com

Kasserer:

Ib Nord Nielsen, Michel Wester 17 A,
Klitmøller, 7700 Thisted. - Tlf. 40579323
ib.nord.nielsen@gmail.com

Sekretær:

Lars Smith, Højrisvej 2,
7900 Nykøbing Mors. - Tlf. 98811533
hojrisvej2@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:

Jan Salmonsens, Mads Posts Vej 5,
Klitmøller, 7700 Thisted. - Tlf. 97975148.
salmonsens@pc.dk

Redaktør af BFN-NYT:

Nanna Gad, Villerupvej 5,
7755 Bedsted. - Tlf. 97945025
nannagad@gmail.com

Leder af BFN's Naturkurser:

Jens Handrup, Tøtrupvej 5,
7752 Snedsted. - Tlf. 30506992
handrup@outlook.dk

BFN-arrangementer:

Jørgen Nordkvist, Markvænget 14C,
7700 Thisted - Tlf. 97924165
nordkvist@mail.dk

Knud-Allan Knudsen, Villerupvej 5
7755 Bedsted. - Tlf. 97945025
nannagad@gmail.com

Else M. Kristensen
- Tlf. 22982175
else.mk@live.dk

Medlemskartotek:

Birgit og Carsten Schultz, Nørbyvej 18, Tved,
7700 Thisted. - Tlf. 40463820.
birgitogcarsten@gmail.com

BFN's Forlag:

Knud Knudsen, Stenbjerg Kirke Vej 28,
Stenbjerg, 7752 Snedsted.
knud.knudsen@knudsen.mail.dk

Naturplejenetværket for Nordvestjylland:

Hamish Stewart, Østerstrandvej 4,
Skyum, 7752 Snedsted.
hamish@mail.dk

Leder af »Hummerhuset«, i Klitmøller:

Leo Salmonsens, Vinkelsti 3,
Klitmøller, 7700 Thisted. - Tlf. 97975246.

Leder af »Tved Gl. Skole» i Tved:

Birgit og Carsten Schultz - se adresse ovenfor.

Nordvestjysk Ringmærkningsgruppe:

Jan Salmonsens - se adresse ovenfor.

BFN's Naturklub for børn:

Søren Michelsen Krag - Tlf. 40292983
jsm@thisted.dk

Det grønne råd i Thisted Kommune:

Knud Knudsen - se adresse ovenfor.

Grønt råd - Morsø Kommune:

Elsemarie Kragh Nielsen, Vustholmevej 128,
9690 Fjerritslev. - Tlf. 40478475.

Brugerrådet for Naturstyrelsen Thy:

Marianne Riis - se adresse ovenfor.

Nationalpark Thy - Nationalparkrådet:

Poul Nystrup Christensen - se adresse ovenfor

BFN's Fuglestudiekredse:

Elly Hansen, Kystvejen 75, Svankær,
7755 Bedsted. - Tlf. 29467553.

Hans Henrik Larsen, Limfjordsvej 5,
Lyngs, 7790 Thyholm. Tlf. 26608660.

BFN's Naturdata:

Knud Knudsen, Stenbjerg Kirke Vej 28,
Stenbjerg, 7752 Snedsted.
knud.knudsen@knudsen.mail.dk

RETURADRESSE:

Biologisk Forening for Nordvestjylland
 Ørhagevej 189, Klitmøller
 7700 Thisted

B**POST****PP**

DANMARK

Foreningens sponsorer i 2019:

Sparekassen Thy • Sønderhå-Hørsted Sparekasse • Nykredit • Thisted Bryghus
 Malte Haaning Plastic • Snedsted Turistbusser • Sparekassen Vendsyssel
 Thisted Pejsecenter • Blomstertorvet Thisted

SPONSORER VEDR. NATURCENTER TVED GL. SKOLE:

Friluftsrådet • DN Grønt Guld • Velux-Fonden • Nordea-Fonden • Thy-Mors Familielandbrug

Læs i dette nr.:

Naturgenopretning	25
Den nye ø ved Agger Tange - ynglefuglene i 2019	26
Entomologiske noter fra sommeren 2019	32
Oplevelser er også noget med at være god til at skjule sig!	36
Ynglende Traner og Tinksmede i Nationalpark Thy	39
Gulgrøn Bransenføde i Thy	42
Sjældne ynglefugle i Thy 2019	49

